Число 26 (132), рік вид. IV. 8 липня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 8 липня, 1928 року.

Совітська преса пускає via Прага-Мюнхен-Берлін-Москва нову хмару брехні та наклепу про заходи уряду УНР. По давно випробованому большевицькому рецепту чого там тільки нема: Анґлія, Італія, Польща, фунти стерлінґів, контр-розвідка, новий кабінет, інтервенція... Одно слово — накалатали гороху з капустою.

На своєму місці ми наводимо повідомлення Українського Пресового Бюро в Парижі, яке рішуче спростовує всю цю брехню і нісенітницю.

Не варто було б і спинятися тут на цій черговій — і до того ще такій недотепній — вигадці наших ворогів. Та слід одмітити все ж в звязку з нею дві цікаві речі.

Це — непокій окупаційної влади на Україні. Її турбує саме існування за кордоном леґального уряду України — уряду УНР. І що більше зміцнює він, той уряд, свої позиції, що більш і глибше розвиває він свою діяльність, то сильніше охоплює непокій і переляк окупантів, то виразніше виявляють вони свою стурбованість і заклопотаність, то голосніше починають галасувати про дійсні і вигадані небезпеки, які загрожують совітському союзові, намагаючися налякати населення майбутніми страхами нової війни та привернути тим до себе його думку перед неминучим кінцем.

Це перше. А друге, — що слід зазначити, — це та однодушність, той єдиний фронт, що об'єднує москалів усіх кольорів, як тільки справа заходить про Україну. Так і цього разу, брехні ті негайно знайшли собі прихильний одгук в російській пресі, без ріжниці того, де вона виходить — по той чи по цей бік совітського кордону. В дружнім хорі «Известия», що розпочали, через недалекі їм покійні вже «Дни» об'єд-

нался з «Возрожденіемъ», яке, наводячи з приємністю всі ці вигадки, не вдержалося своїм звичаєм од вуличної лайки, що стоїть, звісно, по-за межами вже всякої публіцистики і всякої полеміки.

Чи не зворушлива однодушність? І про цей єдиний московський фронт проти нас не слід нам ніколи забувати.

Світлій пам'яті І. Д. Шишманова.

(† 23 Червня 1928 року).

Помер Іван Дмитрович Шишманов...

Помер далеко від рідної Болгарії, на півночі, в столиці Норвегії, в Осло. Помер на своєму посту, як репрезентант Болгарії на одному з міжнародніх конґресів. Не раз використовував і уряд, і особливо болгарські наукові кола цю надзвичайну постать, як свого представника перед широким світом. І кожний нарід міг би позаздріти болгарам, що мали такого надзвичайно культурного приваблюючого до себе делеґата і дійсно відомого Болгарії патріота.

Для болгар втрата ця безперечно дуже велика, але не менше мусимо жалкувати за проф. Шишмановим і ми, українці. Ми не мали більш щирого, більш віданого нам приятеля, як проф. Шишманов. Де б він не був, з ким би він не зустрічався, завжди знаходив він час і сили, щоб говорити, гаряче переконуючи, говорити про Україну. Його роля в історії розвитку нашої державности взагалі, і особливо що-до наших зносин з Болгарією, є безперечно роля історична.

З сумом провожають проф. Шишманова і всі представники славістики, бо був він видатним філолоґом, істориком, літератором, фолькльористом.

Але згадуючи І. Д. Шишманова, не можна перш за все не сказати того, що була це надзвичайна людина. Надзвичайна своєю моральною висотою, своєю глибокою гуманністю, закінченністю своєї постаті, сердешністю у зносинах з людьми. Поглядом, словом своїм, посмішкою він всіх навколо себе зогрівав.

Багато розкидано по світу людей, які любили і поважали проф. І. Шишманова. Теплим словом згадають його всі учні його, товариші по праці, але найтяжчою буде ця втрата для близьких йому друзів, і вони найбільше зрозуміють велике горе його родини, нашої письменниці і землячки Лідії Михайловни Шишманової-Драгоманової та його сина Дмитра Шишманова, видатного болгарського письменника.

Їм приносимо ми тут наше глибоке і сердешне співчуття.

* * *

Життя Івана Шишманова тісно звязане з усією історією молодої Болгарії. Ця Болгарія не знала аристократії. Іван Дмитрович Шишма-

нов теж вийшов з демократичних кол свого народа. Але батько оддав його у науку, де молодий хлопець виявив, ще як молодий студент, великі здібності. Вчився він іу німецких школах, але подорожував по ріжних країнах, знав буквально всі европейські мови і де-які азійські. Працював, розвивався він науково все своє життя; і трудно було знайти людину, яка більш широко була б освічена, як покійний учений.

Крім того, що він фахово знав все, що торкається Болгарії і спеціяльно літератури, лінґвістики, історії фольклора, етноґрафії своєї країни, він досконало перестудіював історію всесвітньої літератури, мав вироблені спеціяльні курси, присвячені XVIII віку, або, напр., Шекспіру, якого він на моїх очах у Фрейбурзі студіював з захопленням і з усією досконалістю ученого. Але він широко розумів завдання історика літератури і захоплювався соціолоґічним методом. Звязував кожного письменника з тим оточенням, в якому він жив, з загальними соціяльними і і сторичними явищами, які могли впливати на творчість його автора.

Він був освіченим соціологом, завжди слідкував і за розвитком філософії, стежив навіть за природничими науками, оскільки це було для нього можливим.

З ним можна було про все говорити, всім він цікавився, завжди у всіх учився, роспитував, але і сам йшов дуже охоче на зустріч всім, хто хотів у нього чомусь навчитися. Одно з найбільш близьких йому питань було питання національне, і він досконало його знав і завжди підбірав всю потрібну йому літературу та мав свої, часом дуже цікаві, погляди на ці теми.

Він користувався величезною повагою в наукових колах і написав безліч наукових розвідок, але все ж його публікації далеко не виявляють всього того, що мав в собі покійний учений. Його курси — праці високої наукової вартости, так і досі зостаються не опублікованими. Це пояснюється і величезною скромністю проф. Шишманова і тою суворістю до себе та до своєї праці, яка характеризує цього вченого.

***

Для просвіти у Болгарії проф. Шишманов зробив дуже багато. Почав він свою діяльність як учитель середньої школи; але скоро він був покликаний до утворення університету в Софії і являється одним з його фундаторів. З цим університетом звязано далі все життя проф. Шишманова, і він з справжньою побожністю ставився до своїх обов'язків професора і захоплював слухачів своєю надзвичайною красномовністю і щирістю. З його семінарів вийшло чимало сучасних болгарських професорів і молодших учених. Але не тільки професором, але і адміністратором був покійний. Багато років він був в міністерстві народньої освіти начальником відділу середньої освіти і головним інспектором міністерства. Від 1903 року до 1907 покійний був міністром народньої освіти і на цій посаді зробив дуже багато для Болгарії. Він як міністр утворив прекрасний національний театр в Софії, Музичну Академію та Академію Мистецтв.

Маючи природній хист до громадської та політичної праці, надаючи їй величезне значіння, він сам одначе не відіграв тут тої ролі, на яку заслужив з огляду на свій хист і глибоке розуміння не тільки болгарських, але і европейських відносин. Посняється це тим, що його глибоко чистій натурі не завжди подобалися методи політичної боротьби. З другого ж боку він якось не уміщався в існуючі партійні рямці, а своєї партії створити не мав сили і особливо часу, будучи обмежений своєю колосальною науковою просвітньою діяльністю.

Але в одному питанню він все ж вийшов на широкий політичний шлях. Цим питанням було питання українське...

З Україною в'яже проф. Шишманова все його життя.

Молодим скромним доктором зазнайомився він у Женеві з Михайлом Драгомановим. Цей великий учений і великий чоловік цілком захоплює на все життя молодого Шишманова.. Я не дуже добре знаю, у кого саме в німецьких унвіерситета:х учився проф. Шишманов, але я пёреконаний, що ніхто не залишив в його душі такого сліду, як Драгоманов. Ніхто не вплинув в такій мірі на його наукові методи і світогляд, як наш учений. Але ще инші нитки сполучують проф. Шишманова з Драгомановим: молодий болгарський учений закохався у доньці Драгоманова, і на все життя з'єдналися між собою в тісний духовний союз ці дві людині, що незабаром подружилися.

І Драгоманов, і теоретичні міркування, і враження від живої країни, яку він не раз бачив своїми очима, яку він докладно студіював, — утворили для нього майже другу батьківщину — Україну. Ми вже згадували про його надзвичайний дар: уміння бути пропаґандистом. Серед українців ми не маємо такого пропаґатора, яким був покійний. Він обороняв і справу болгарську розумно, уміло, але він розумів, що його нарід вже не загине, які б злидні не стояли у нього на дорозі. І він часом зосереджував всю свою увагу на українській справі. Він часто згадував Венеліна, того славетнього українця, що колись зумів своєю історією Болгарії, своїм закликом збудити братній народ. І він — болгарин хотів віддячити за те Україні.

Він знав і любив поезію Шевченка, за яку не раз писав і говорив на ріжних зібраннях. Він тонко розумів все наше політичне життя від 1917 року. Посол Болгарії у 1918 р. він у Київі відограваь ролю далеко більшу ніж та, яка йому випадала, як послу невеликої держави. Відчуваючи, як тяжко нам будувати державу, як багато труднощів ми маємо на своєму шляху, він тактовно, не переходячи певних меж, давав ріжні поради нашим міністрам і діячам, і слово його бувало таке щире, розумне й переконуюче, що його не раз слухали і всі його поважали.

Кияне пригадують собі епізод — відкриття українського клубу у Київі в 1919 р. Церемонія носила урочистий і офіційний характер. Дипломатичний корпус був весь присутній і навіть сам гетьман , що мало з'являвся серед ширших кол, на цей раз був теж там. Дипломати слідом за українцями брали слово. Але публіка холодно і ледве ввічливо зустріла сухі слова німецького, австрійського і инших послів.Але коли нарешті черга прийшла до Шишманова, то ніби електричний ток

пробіг через переповнену залю, і публіка зустріла його ґрандіозною овацією.

Громадянство знало і любило Шишманова. Поважали його і колеги по дипломатичному корпусу. Він використовував цю їхню повагу до себе, і раз у раз поясняв їм те, що робиться в країні, і розбивав скептичний погляд де-кого з своїх колеґ.

Проф. Шишманов натурально не все і не всіх одобрював на Україні. Він бачив помилки і їх осуджував. Він раз-у-раз радив гетьману і його дорадникам стати дійсно на ґрунт національної політики. З ним погоджувався, і тим більше засмучувався проф. Шишманов, коли все йшло потім по зовсім иншому шляху. Проф. Шишманов ставився з великою симпатією до С. Петлюри, який платив йому тим же, і не раз говорив мені про свої почуття до Шишманова.

Проф. Шишманову прийшлося пережити раптову евакуацію в 1919 р.; виїзд з Київа. Він до останньої хвилини зоставався при уряді, хоч це привело до втрати ним всього майна свого, яке ніколи не було йому потім повернуто.

***

Переживши всі наші катастрофи, проф. Шишманов не втратив віри в нашу справу. Навпаки і за кордоном, говорючи з українцями, він був повний надії і підбадьорував слабодухих. Коли він бачив прояви більш спокійного і упертого настрою серед українських діячів, тверду їх волю до перемоги, він дуже тому радів.

Одного не міг він зрозуміти: чому українці так сваряться між собою? Чому вони так осуджують один одного? І він пустив крилатий афоризм: «кожний українець є ліпший за свою репутацію». В цьому може є багато правди...

Але до наших дефектів і до нашої невмілости він ставився дуже легко: це все переходне, — те саме він вже бачив і у себе в Болгарії, але ж з часом і там життя налагодилося. Налагодиться воно і на Україні.

На ці теми говорили ми з проф. Шишмановим без кінця. З ним легко й приємно було розмовляти. Було у ньому щось таке, що притягувало мене до нього майже інстинктивно.

Все лучило мене з покійним, і наукові інтереси, і політичне життя, і певні моральні умови, і нарешті сімейні стародавні відносини мого покійного батька Якова Шульгина з Михайлом Драгомановим, з його родиною, з Хведором Вовком та иншими, які вже всі пішли туди, де «ніть ні болість, ні печаль, ні воздиханіе»...

В наші розмови великий матеріял вносила завжди Лідія Михайлівна, ця природжена мемуаристка, яка в своїй надзвичайній пам'яті зберігла найменші деталі про те давно минуле, про ті милі серцеві постаті, які одійшли, але живуть і мусять жити в наших серцях.

Коли в 1922 році я мусів був попрацювати в одній з німецьких бібліотек, і коли проф. Шишманов, що жив тоді у Фрейбурзі, закликав нас до себе, ми з родиною не задумуючися поїхали туди. І від півроку, що

прожили ми під одним дахом, залишилися у мене крайкращі спомини. Ці що-денні розмови навіки зостануться мені милими.

Ці розмови породили в мені не одну думку, що лягли потім в основу чи моїх викладів чи наукових студій, чи навіть політичної діяльности.

Багато обійшли ми доріг разом по Чорному Лісу, багато оповів мені проф. Шишманов, багато де-чому навчився я від нього і зберігаю за те велику до нього вдячність.

Тут я пізнав де-які його інтимні риси. Цю лагідність, коректність, високе джентельментство, одвертість, щирість і разом з тим стриманість і навіть замкнутість. В цьому було щось болгарське національне: він умів терпіти. Саме тоді він був тяжко хворий. Всі бачили, що він марніє, але він пересилював себе і ми не знали, в чім річ.

Одного дня він одізвав мене в бік і сказав, наче щось зовсім звичайне:

— Завтра мене будуть оперувати. Дуже прошу підготовьте до цього Лідію Михайлівну.

Як сніг на голову все це спало на нас, і моє завдання було, натурально, не із легких.

Я ніколи не забуду, як ми з Л. М. чекали його з операції. Його привезли блідого, як смерть: операцію робили без наркозу і він страшно страждав. Але побачивши нас, він пересилив себе і, щоб заспокоїти Лідію Михайлівну, весело усміхнувся...

Я приніс йому, саме, листа від сина, що звичайно нічого не знав про хворобу. І як батько зрадів, як притулював він до серця цей лист і, страшно страждаючи, знов радісно дивився на нас.

Це був не тільки професор, але й свого роду подвижник. Людина великого духу і праці. Це був великий ідеаліст, для котрого над злиднями життя завжди високо в небі сіяла та зірка, за якою він йшов...

Діло його не буде забуте ні наукою, ні Болгарією, ні Україною; котра може найбільше його любила.

Але дійсно незабутнім зостанеться він для своїх близьких і не тільки для родини, але для тих друзів, що мали доступ до цієї прекрасної душі. Він вмер і щось увірвалося і у нас самих, чогось бракує, бракує тої віри, що десь колись прийде час і знов з ним зустрінешся, і скажеш йому те, для чого не найдеш слів з иншими людьми, бо був він своєрідним чоловіком, а з своєрідними людьми і відношення бувають індивідуальні і ніколи вони вже в цій комбінації не повторюються...

Нехай же ці слова ляжуть замість вінка на його свіжу могилу...

Олександер Шульгин.

Спогади*).

II.

З часів 1890-1917 років.

На початку дев'яностих років Василь Федорович Симиренко, пріч своїх щорічних даток на українські потреби, передав Володимирові Боніфатієвичеві Антоновичеві якийсь капітал в процентових папе-рах (скільки саме,я зараз вже не пригадаю), який до скрайної потреби мав залишатися нерухомим, але відсотки з його мали і зараз витрачатися на біжучі потреби. До розпорядження цими відсотками Василь Федорович та Володимир Боніфатієвич за обопільною згодою обібрали кількох земляків, в тім числі, запевне з бажання Василя Федоровича, обрано було і мене. Таким чином склався ніби окремий новий гурток, який збірався тільки раз або двічі на рік саме з цією метою.

Варто уваги, що гроші ці були доручені заново складенному гуртку, а не Старій Громаді, яка існувала здавна і членом якої був і Василь Федорович. Може так сталося через те, що саме тоді Володимир Боніфатієвич через якісь непорозуміння виступив був з Старої Громади, а він в очах Василя Федоровича мав найбільший авторитет в справах національних.

У першому складі цього гуртка були: В. Б. Антонович, Ф. Р. Рильський, І. Л. Щраг, В. П. Науменко, М. В. Лисенко, М. Ф. Комаров, М. Багалій і я. Згодом склад його иноді відмінявся через смерть, далекий від'їзд і т. д. когось з членів та обрання натомісць нових.

Само собою, що для потреб цілої України цих грошей було мало, хоч і витрачалося з їх виключно на літературні, почасти на художні потреби (на допомогу видавництвам, окремим письменникам і т. д.) і нам доводилося бути дуже скупими та розгадувати над кожною копійкою.

Це був власне зародок інституції, подібної російському літературному фонду,з тією ріжницею, що при тодішніх умовах вона не могла бути дозволеною та існувала нелегально, а це робило неможливим її дальший зріст та збільшення її капіталів через нові офіри. Володимир Боніфатієвич доконче вимагав додержувати найбільшої конспірації. Коли він скликав нас, оповіщаючи про день, призначений для зібрання, ми одержували од його листи з запросинами, ніби на родинне свято у його. Ми зобов'язалися нікому нічого не говорити та нічим не виявляти існування нашого гуртка і доручених йому грошей. Гурток наш не мав виконавчого органу і сам ніякої практичної роботи не виконував, гроші асигнувалися або комусь з членів з дорученням зробити те чи те, або на допомогу иншим гурткам чи особам в їхній роботі; та Володимир Боніфатієвич був завжди в подробицях освідомлений про все, що діялося і мало діятися в українському громадянстві, знав усі блищі пот-

*) Диви «Тризуб», ч. 24.

реби і наперед укладав проект потрібних видатків для нашого ствердження. Гроші ми видавали наче допомогу од когось з земляків, хто не хотів, щоб його мення було відомо.

***

В ті часи український рух був дуже ослаб. Навіть у Києві українські гуртки були нечисленні та малолюдні, а Київ вважався українським осередком, де національний рух був найбільший. Це смутило українців, і часто бідкалися на це і на зібраннях нашого гуртка. Тільки Володимир Боніфатієвич завжди дивився оптимістично і розважав инших: «Щоб ви казали, як-би вам довелося бачити наше становище за тих часів, коли я приїхав до Києва студентом. Тоді шукаючи по усьому Києву, я ледве знайшов п'ять людей національно свідомих, та ще з їх двоє були з ґедзиком. Дійсну вагу має тільки те, що є ґрунт для розвитку нашого діла та що ростуть сприятливі для його умови».

***

Кільки років пізніше, приїхавши до Києва, був я свідком народження дуже важливої новини в нашому житті. Якось зайшовши до старого нашого письменника і громадянина Коніського я здибався у його з кількома з молодших земляків. Розпочалася розмова про наші справи і з неї сама собою випливла думка, яку першим висловив, здається, Міхновський, що треба хоч раз на рік скликати з'їзди представників од усіх українських громад, де вони не є, для обміркування наших потреб та керування національною роботою.

Ця ідея, раз висловлена, швидко поширилася по-між київських громадян та це було і на часі. За останні роки, після довгого періоду прибитости та занепаду, помічалося відживлення українського руху. По багатьох і малих містах складалися нові громади, вони шукали звязку з центром та могли його мати тільки через приватні знаємства; попит на закордонну українську літературу (бо у Росії сливе нічого не дозволялося друковати) дуже збільшився; пересилано з-за кордону книжки по одному аркушу, яко листи у копертах, для чого з кожного видання частина примірників друковалася на дуже тонкому папері; з'явилося кільки молодих письменників і література відживала як по поширенню тем, так і по формі.

Ідея з'їздів знайшла відгук і в нашому гурті. Він зробив асиґнування на подорож емісарів по містах для поширення цієї думки та закликання існуючих громад на з'їзди, а також для згуртування нових там, де їх не було, але мався відповідний ґрунт.

Емісари не мали змоги об'їхати усю Україну, на це не вистачало коштів, проте вони таки звязали Київ з кількома старими громадами, з якими раніше звязку не було, та заснували кільки нових.

Значіння цієї пороожі та цього звязку між громадами було дуже велике. В ті часи нашому громадянству бракувало громадських навичок та громадського настрою в такій мірі, що людям просто не впадало

на думку об'єднуватися в якісь кола, гуртки чи партії навіть і там, де людей одного напряму було чимало, і часом однодумці, живучи поруч, не сходилися між собою, а товарищували з людьми, з якими по поглядах не мали нічого спільного. Примушена відчуженність нашої людности протягом довгого часу від громадських справ, неможливість, здавалося, робити якусь громадську роботу без наказу та підтримки уряду витворила таку негромадскість в наших людях. Навіть у тих провінціяльних містах, де громади таки складалися, жили вони тільки невиразним почуттям патріотизму, без жадної національної роботи, без виробленого погляду на національні завдання та без звязку з українським громадянством.

Агітація емісарів, а ще більше самі з'їзди, навіть чутка, яка незабаром поширилася, про те, що у Києві збіраються з'їзди представників громад з цілої України, дуже допомогла перемогти цей негромадський настрій, будила у розріжнених земляках національне почуття, заохочувала до громадської роботи, зняла надії та збільшила самий нтерес до долі рідного краю навіть в тих, хто і гепер залишається осторонь. Все-ж таки і такий чоловік, залишаючись на одинці з своєю мрією, знав, що хтось дбає про її осягнення, і чекав.

Не мало сприяли з'їзди і зросту рішучости, сміливости голосно висловлювати свої думки і вимоги та протест проти утисків.

Не на самій Україні, а і по усій Російській державі люде усіх народів, що належали до неї, до початку XX сторіччя не вміли чи не зважувалися одверто, в легальних формах, але одностайно змагатися проти уряду чи за поширення своїх прав, чи для їх оборони од порушення. Здавна траплялися поодинокі сміливі люде, які рішуче без страху висловлювали свій протест, але самі на одинці; були революційні вибухи, були революційні партії, які йшли на терор, але робили вони свої терористичні акти нелегально, потай, у звязку з невеликою купкою людей і з надією затаїтися, утікти, але легального, одвертого громадського протесту чи вимоги сливе не можна знайти прикладів у Росії до початку XX сторіччя, як що не лічити дуже обережних заяв де-яких земств по потребу конституції.

Легальний громадський протест у Російській державі, це з'явище початку XX сторіччя, коли інтеліґенція почала часто користуватися такою формою протесту, — але маси так і не встигли її засвоїти, а трималися старої форми — бунту.

Перший в Російській державі такий одвертий, громадський, легальний протест було переведено українцями з нагоди відчинення пам'ятника поетові Котляревському, і я пам'ятаю, яке здивування та уважність викликала ця подія в російських радикальних колах, напр., серед співробітників «Русскаго Богатства».

Те, що українці випередили в цьому росіян, залежало мабуть од того виховання, яке справляли серед їх громади, а особливо з'їзди їх представників.

Полтавська мійська дума і полтавський городський голова надумалися поставити пам'ятника славетному українському письменникові Котляревському, який був мешканцем та громадянином Полтави.

Відомий скульптор Позен, теж рожденний на Полтавщині, даремно виконав чудові бюст та барельєфи на теми з творів Котляревського. І у Полтаві, де стояв пам'ятник «Полтавской побѣды» і другий на тому місці, де після неї спочивав царь Петро, себ-то пам'ятники знищення України, малося поставити пам'ятника її відродженню.

Після одчинення пам'ятника малося відбутись урочисте свято у будинку мійського театру з промовами, читанням адресів і т. д. під головуванням мійського голови, себ-то і за його відповідальністю.

На свято це з'їхалося дуже багато людей з цілої України, представники громад, міст, земств, письменники та окремі люде. Були й представники Галичини...

Все здавалося іде добре, але в переддень перед святом почала ширіться чутка, ніби уряд заборонив читання на святі українських адресів, українські промови, взагалі яке-будь українське слово на цьому святі українського письменства.

Головою мійської думи був тоді у Полтаві Віктор Павлович Трегубів, родом також з Полтавщини, де був і великий маєток його жінки. Не був він лихий чоловік, навіть не цурався свого рідного і часом любив закинути слово по українському, але найдужче любив бути багатим, любив повагу од людей, що мають силу, та спокійне, безжурне життя без клопоту.

Не міг не відчути він свого хибного становища — свого обов'язку не допускати українського слова на українському святі, але ж не хотів і наражуватися на неприємності з губернатором, а може і ще вище і, діставши згадану заборону, почував себе дуже ніяково, та ще покладав надію на загальну заляканність, що ніхто не зважиться порушувати державного наказу.

Зовнішній святочний вигляд, взагалі форму, належало таки додержати і свято розпочалося зовсім неначе як годиться. Заля була повна аж через край, ложі густо набиті, ззаду ослонців та у проходах стояв натовп людей, яким ніде було сісти. На кону сидів голова та члени мійської управи. Голова виголосив коротку промову по російському.

Секретарь повідомив, що буде промовляли представник «почитателей поэта изъ города Чернигова» (власне Чернігівської Громади).

На кон виступив відомий усім українцям, ще молодий тоді, та вже видатний український письменник, Коцюбинський і голосно сказав довгу промову українською мовою.

Як грім розляглися по залі довгі оплески.

Голова сидів похилившись і не вимовив ні слова. Секретарь оголосив: «Будетъ выслушанъ адрессъ отъ...» не пам'ятаю вже, од якої иншої чернігівської орґанізації.

Тим часом хтось з тих, що сиділи на кону, звернувся до голови і пошепки та настирливо щось казав йому з помітним хвилюванням.

На кон вийшла панна Андрієвська маленька і худенька, дуже несмілива і дуже соромлива. Вона передчувала мабуть, що саме на неї першу впаде заборона, що їй доведеться якось поставитися до неї... Але становище зобов'язує і хоч тихо, але твердо почала вона читати свою українську адресу.

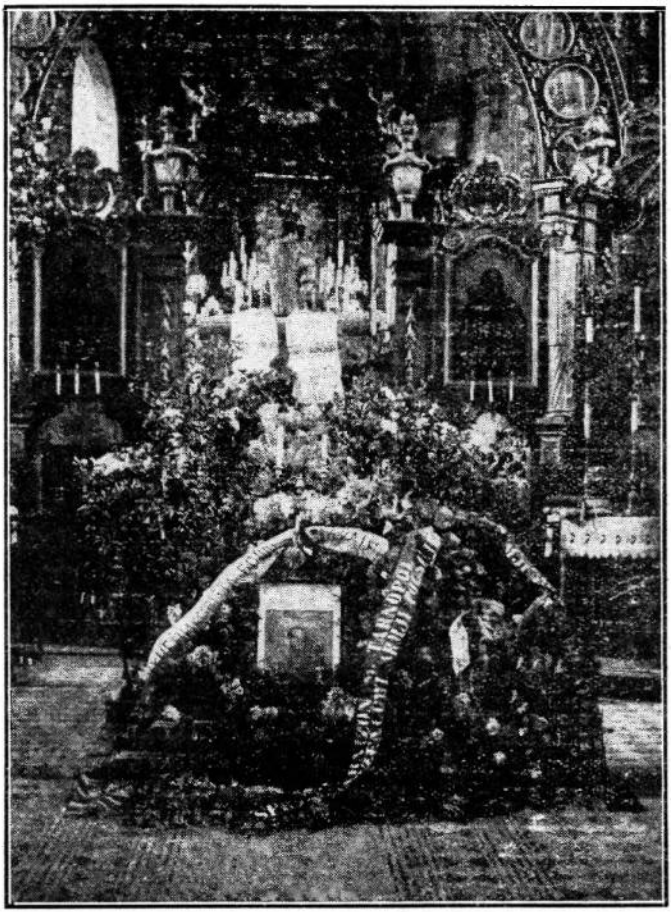

В Тернопільській гр.-кат. церкві в річницю смерти С. Петлюри.

І враз почувся голос голови: «По малороссійски здѣсь говорить не разрѣшено. Не угодно ли изложить вашъ адрессъ по русски»...

Він навіть і не скінчив. Почулися вигуки з ріжних кінців залі: Що? Як? і враз знявся гомін, загуркотіли одсовані ослонці і усі, хто був у залі, з протестом вийшли. За кільки хвиль заля лишилася порожнею, тільки на кону стирчали сторопілі постаті президіума. Вийшли навіть і тих де-кільки чоловік з публіки, які відомі були яко ворожі або байдужі до усього українського, а прийшли тільки подивитися. Чи вони піддалися гіпнотизуючому впливу загалу, чи з несподіванки не вгадали, що їм робити.

Враження від цієї маніфестації було дуже велике. Але серед провінціальної людности тих часів була так мало розвинута вдатність оцінювати події з громадського погляду, а панувала оцінка з погляду приватних інтересів окремих людей, що навіть від де-якого з освічених полтавців доводилося чути докори українцям за те, що вони «поставили бідного Віктора Павловича Трегубова у таке неприємне становище».

***

Після подорожі емісарів з того-ж року з'їзди почали збіратися щорічно,иноді і двічі на рік. На погляд старших людей вони були дуже численні; на погляд молодших — занадто малолюдні, але збіратися в дуже великій кількості було-б і неможливо, бо доводилося робити збори у приватних помешканнях,неначе на родинні свята. Через те була зроблена постанова, що кожна громада має право надіслати тільки одного представника,та зрідка для особливо видатних по громадській роботі людей робилося виключення і їх допускали персонально.

На зборах обмірковувалися усі українські справи на майбутній рік та робилися постанови, а для їх виконання обірався, так мовити, загальний український уряд, який мусів ті постанови виконувати чи сам, чи через окремі місцеві громади або і окремих людей і в такому разі наглядати за їх виконанням.

Для зручности доводилося вибірати уряд з саміх киян, бо Київ вважався українським осередком, де мусить бути місто уряду. Число членів уряду в ріжні часи було не однакове.

В. Леонтович.

(*Далі буде*).

З життя і політики.

Перед кінцем антракту. — В стані «переможників». — Поезія й проза совітської дійсности. — Протих, що «будують соціялізм». — Молоді фаховці. — В блудному колі.

Для тих, хто уважно слідкує за перебігом, розвитком укр. життя за останній час, не може сумніву підлягати, що період захованого нагромадження народньої енергії, період тимчасового відпочинку після великого вибуху творчих національних сил в 1917-1920 р. р. вже кінчається. Наросли нові сили і шукають для себе виводу. Творчі процеси, що відбувалися заховано від людського ока в глибинах народніх,напередодні свого виявлення. Антракт кінчається, і стаємо ми знову перед періодом, коли наш народ має виступити активним творцем свого життя.

По ріжним річищам розбивається єдиний потік українського життя в звязку з тим становищем, в якому опинилася розшматована після війни українська нація. Проте скрізь, в ріжних формах і виявах залежно від місцевих обстави — в одних на совітській Україні, в других на еміґрації, знов в инших на українських землях в межах Польщі, Чехії і Румунії — кристалізується в українському житті те, що має знайти своє остаточне оформлення завтра, те, що визначить і установить наше ближче майбутнє.

При цих умовах і обставинах особливого значіння , особливої ваги набірає справа уважливого слідкування, пильного аналізу біжучих подій і процесів в нашому житті. Хай не повний і не вичерпуючий матеріял дає нам для цього українська преса, передовсім преса окупованої большевиками частини України. Обов'язком нашим являється використати те, що єсть, і те, що можна доповнити, те, чого бракує і що заховано по-між рядками. Адже-ж на підставі всіх цих фактів поточного життя мусимо ми будувати тактичні вказівки для нашого завтрішнього дня.

***

Яскраву протилежність тим мажорним тонам, які відчуваються в цілому темпі українського життя, уявляє мінорний тон, той настрій перевтоми, знесилля і апатії, який виявляється подекуди цілком виразно в статтях провідних діячів совітської держави і комуністичної партії. За оптимістичними фразами відчувається казьонний трафарет, який не може заховати справжніх настроїв їхніх авторів. За бойовими традиційними гаслами заховується неспокій, трівога і розуміння того, що гру вже безнадійно програно.

Лише рядові комуністи, люде, що не можуть піднестися по-над обмежений обрій сьогодняшнього дня, люде, які нічого не розуміють, бо нічого не бачать, — лише вони часами спромогаються ще на статті й замітки, перейняті тим безмежним оптимізмом, не зважаючи ні нащо, який, як кажуть, встановлює роздільну межу між ідіотом і нормальною людиною.

Наш сьогодняшній огляд, який має подати кільки штрихів до сучасного стану комуністичної партії, ми почнемо з кількох цитат з одної такої дуже оптимістичної статті якогось комуністичного «середняка». Вони дають дуже цікаву ілюстрацію до того, як виглядає совітська дійсність для тих, що нічого не бачать.

Мова йде про тираж позики зміцнення сільського господарства в Зінов'ївщині. Кореспондент харьківських «Вістей» оповідає про неї в такому стилі і тоні.

> «Ново-Українку не пізнати. Коло будинку райвиконкому розташовано кіоски для продажу облігацій. Червоними прапорами оздоблено будинок, де відбувається тираж. За кільки хвилин відкриття. Останні звуки музики уриваються. Тов. Бега оголошує засідання відкритим. Коротенька промова про значіння позики, про ріжницю кредитової системи в країні трудящих і в країнах гнету і капіталізму. Відвітні гарячі привітання пролетарської суспільности: бідняцького селянства, трудящих, і о пів на п'яту починається розигриш. А в цей мент над Ново-Українкою, над кількитисячною юрбою літають червоні аероплани. То авіатори вітають селян. Шум пропелерів проте не може заглушити однодушного крику захоплення: Хай живе радянська повітряна флота! Хай живе і шириться влада рад! Хай живе вождь трудящих — комуністична партія»! («Вісти». ч. 130).

Ця поезія в прозі якогось комуністичного головотяпа дає всі підстави для того, щоб зробити висновок, що в Зінов'ївщині панує повна ідилія. Народ там, купуючи облігації совітської позички, блаженствує під прихильним і розумним піклуванням комуністичного начальства.

Але ось другий бік медалі. ЦК КПбУ перевів ревізію зінов'зської окружної партійної орґанізації, тої самої орґанізації, яка сотворила на селах ту ідилістичну атмосферу захопленної відданности совітській владі, про яку так чуло пише кореспондент «Вістей».

Резолюція ЦК між иншим, констатує слідуюче: 1) відсутність належної критики і самокритики в орґанізації і відсутність ріщучої боротьби з хворобливими явищами серед відповідальних робітників, особливо неприпустимим є замазування справи майстера заводу «Червона Зірка», члена пар-

тії Ягоди, через злочинну поведінку якого намірилися дві робітинці покінчити самогубством; 2) факт відсіяння 33 відс. комсомольської орґанізації; 3) недостатню увагу до питань культбудівництва; 4) ліквідацію 263 або 57 відс. с.-г. об'єднань під час перереґістрації в наслідок відсутности парткеровництва колективізацією; 5) перекручення директив партії в соціяльному напрямі с.-г. кредиту і зовсім неприпустиме неуважливе ставлення до питань переселенства; 6) низку істотних хиб в справі обслуговання сільського господарства і велику загибель озимини; 7) велике засмічення анти-радянським глитайським елементом с.-г. кредитних та буряко-вих т-в («Вісти» ч. 132).

Не маємо можливости далі переводити виборку матеріялів з резолюції ЦК, яка займає більше як триста рядків петіту. Ціла вона свідчить про повний розклад і занепад, який панує в тій орґанізації, що муситькерувати місцевим життям. Розвиток подій іде по-за нею.

В світлі цих постанов оптимізм автора цитованої нами кореспонденції набірає цілком иншого характеру. Як що він сам щиро тим оптимізмом перейнятий, вільно нам з його настроями не рахуватися і у відданність народ-ніх мас комуністичній владі не вірити.

Образ, який малює резолюція ЦК в зінов'ївській ком. орґанізації, в жаден спосіб не може уважатися винятковим. Ось низка фатів з инших околиць, які доповнюють зінов'ївські відносини. Коли в Зінов'ївщині на ґрунті поводження з робітниками члена партії майстра Ягоди мали місце замахи на самогубство, то на Полтавщині відповідальні совітські і партійні працьовники рішили обдарувати своєю увагою учительок. Відповідальний інструктор полтавського окрвиконкому Гринько, голова Велико-Бучнів-ського райвиконкому Кащеєв і секретарь Велико-Бучнівського райпартко-му Грибаков приїхали до села Ново-Чернещина для проведення зборів в справі самооподаткування. Після зборів примусили місцевих учительок улаштувати їм випивку; одна з учительок заздалегідь втікла з села, а друга лишилася. Під час випивки совітські працьовники хотіли цю учительку, що лишилася з ними, зґвалтувати, загрожуючи револьвером. Опинившися під судом, відповідальні совітські робітники нахабно заявили, що ціле обвинувачення їх є наклеп з боку глитайського елементу («Вісти». ч. 130).

«Занечищення» глитайським елементом кооперації, про яке згадує резолюція ЦК, поширюється і на саму комуністичну партію. В Дніпропетровській окрузі констатуються факти вступу до комсомолу в цілях захования хліба од здачі по твердій ціні, бо, мовляв, —«У мене, партійного, та щоб перевіряти стали? А хліб мені теж не зайвим буде»! («Вісти». ч. 130). Одеська промислова кооперація уявляє один «смердючий букет шахрайства і безладу». «Ростратники і просто авантюрники заправляють також всіма справами в підлеглих їм артілях. Факти иноді бувають прямо таки вбійчі». («Вісти». ч. 131). А в Луганщині ще гірше. Там «приватники звили собі спекулянтські огнища по кустарних артілях і довго обдурювали держор-ґани і одержували од них всякі пільги». («Вісти». ч. 131).

Ми не ставимо собі завданням скільки небудь вичерпати факти, ми просто подаємо відомості з кількох чисел одної з совітських ґазет. Коли б у нас було більше місця, з комуністичного квітника ми могли би зібрати цілий роскішний і ріжноманітний букет.

Для комуністичної партії вже давно минули її героїчні часи. Стара ґвардія вимірає. Отруйна атмосфера окупації і диктатури, ґрунт, зрошений кров'ю чрезвичайок, не дають тих живих і здорових соків, які б сприяли припливу до партії нових ідейних сил. Ті, що лишилися з старої ґвардії, через силу тягнуть лямку, часто-густо повні глибокої зневіри і розчарування.

Всіх тих нових людей, що увіходять у партію, єднає лише те, що всі вони у величезній більшості не мають нічого спільного з комуністичною ідеологією. Тут і авантюристи, які, користуючись переходовим часом, хотять здобути владу і вплив, гроші і авторитет, пофарбувавшися в червоний кольор; тут і робітники й селяне, які замучені режимом сваволі і безправности, стали на найлегший шлях здобути права вписанням до єдиної упри-

вілейованої касти на Україні — КПбУ; тут нова буржуазія — непмани і спекулянти всякого роду, — яка розуміє, що в УССР в умовах «соціялістичного будівництва» обробляти власні справи і нагромаджувати капітал можна, лише повторюючи раз-у-раз ім'я Іл'їча і маючи партійний квиток. Всю цю ріжнородну юрбу, що вміє побороти всі ті перешкоди і загородки, які встановлено для вступу з КПбУ, єднає лише те, що вся вона розсаджує партію з середини, робить її нездібною до праці і творчости, що вона викликає ті перебої, той частковий параліч, який відчувається все виразніше в совітському державному апараті.

Дуже характеристичним для сучасного стану партії є те, рівняючи, мале і незначне заінтересування комуністичною партією, яке виявляє до неї молодь. В 28 інститутах України цього року закінчують навчання 5.093 студенти; з них: селян — 1.033, робітників — 664, службовців —2.898; по національності українців — 2.465, росіян — 1,052, жидів — 1.393, инших — 183. Комуністів серед цієї п'ятитисячної маси на диво мало: членів і кандидатів КПбУ — 431, членів і кандидатів — ЛКСМУ — 261 , отже всього 14 відс. Коли зважити, що для значної кількости студентів сама можливість вступу і науки у високій школі звязана з вступом до комуністичної партії чи комсомолу, мусимо признати, що відсоток комуністів серед молоді назвичайно низький; мусимо сказати, що симпатії молоді не на боці комуністів. Цей факт являється дуже показним для з'ясування майбутніх перспектив комуністичної партії на Україні.

Не можна сказати, щоб зазначених фактів роскладу і підупаду зовсім не добачали провідники комуністичної партії; цими питаннями партія займається і до них вона підходить; правда це роблять в Москві, там, де керують, а не в Харькові, не там, де виконують.

До цих проблем підходила і на них спинялася, наприклад, всесоюзна аґітпропнарада на початку червня, яка підійшла до питання про совітську пресу і констатувала, що ця остання нікого не задовольняє і нічого не дає, вказала на необхідність поліпшень в ній і щільно підійшла до питання про волю преси. Але з цієї наради, як із низки попередніх, як з низки заяв, статтей і виступів окремих комуністичних провідників, нічого не вийшло, бо нічого не могло й вийти. В блудному колі обертається ціле життя комуністичної партії і всі проєкти, звязані з його оживленням і реформою.

Та орґанізація, яка сковувала важкими путами українське життя, розкладається і хилиться до неминучого упадку. Кайдани слабшають. Легше стає порвати їх і знищити. Зріст активности українських мас йде рівнобіжно з ослабленням здібности ворога до оборони й спротиву. На цьому фоні відбувається розвиток подій сьогодняшнього дня; він же визначить характер розвитку подій в ближчому майбутньому.

В. С.

З міжнароднього життя.

Стабілізація франка. — Муки народження німецької влади.

З дня 25 червня Франція знову має золоту валюту, що її основна одиниця затримує попередню назву — франк. Той, тепер вже історичний франк, задуманий за часів великої революції та заведений в життя Наполеоном, що до своєї золотої вартости був орґанично звязаний з цілою метричною системою. Незмінний, він проіснував більше за століття, пережившн великі европейські кризи; не захитала його навіть нещасна для Франції війна 1870-1871 р. р. Та великої війни витримати наполеоновський франк не зміг. Загинув він не тепер, коли встановлено на його місце нову валютну одиницю, а на самому початку війни, а то 5 серпня 1914 року,

коли було видано закон про примусову вартість папірового франка. Цим числом датувати треба смерть старого франка, бо 25 червня цього року Раймонд Пуанкарэ та французький парламент лише констатували остаточно цей факт і зробили старому франкові, так мовити, урочистий похорон.

Не легко і не зразу пішли французи на цю валютну операцію. Довго і уперто трималися вони за хистку надію навіть відтворення довоєнної золотої монети, звязуючи свої мрії чи то з німецькими виплатами по репараційних обов'язках, чи то з ріжними иншими фінансовими й економичними планами. Тяжко було зважитися на таку річ. Бо ж те, що зараз встановлено парламентським законом, закінчує собою цілий період фінансової й економичної історії та розпочинає новий. Довелося визнати перед собою і перед цілим світом і закріпити законом той факт, що Франція, ця найбагатша країна на континенті Европи, стала бідною, що вона мусить скреслити назавжди цілих чотирі п'ятини своїх збережень за останні століття і розпочинати наново еру невідрадної ощадности і тяжкої праці. Економисти не дали нам скільки-будь точного підрахунку французьких витрат на велику війну. Але вже ота річ, що франк довелося стабілізувати в 1/5 колишньої його вартости вказує на те, що країна, не рахуючи офіційних видатків на війну, втратила ще несчислиму кількість мілійярдів народнього капіталу. Такі наслідки має зараз війна між цивілізованими народами навіть для переможців.

Надії на реваloризацію, на привернення попереднього довоєнного фінансового стану завели. Але Франція не така країна, щоб впадати в розпуку. Як колись, за часів Вердену, за найкритичніших часів свого історичного існування вона знайшла в собі силу витримати до кінця і перемогти, так і зараз, ставши над фінансовою прірвою, Франція виявила світові цілу силу свого національного характеру, витримала і перемогла. Найтяжча річ — уже ззаду. Ілюзії одкинуто, встановлено тверезий аналіз сучасности, майбутнє залежить од мужньої праці та ощадности народу. А Франції тих властивостей ніколи не бракувало.

Формально реформу переведено в такий спосіб. За норму вартости взято той міжнародній курс франка, що встановився за останні півтора року, підтриманий на одному рівні мудрою фінансовою політикою кабінета Раймонда Пуанкаре. Анґлійський фунт стерлінгів обраховано 124 франки 21 сант., американський долар — 25 фр. 52 сант. Але це не означає, що французька валюта стабілізується на анґл. фунтах чи американ. доларах. Ці цифри означають лише кількість золота, що матиме в собі новий франц. франк, порівнюючи його з фунтом чи доларом. Забезпечено нову валюту в той самий спосіб, як і всі инші золоті валюти, і являється вона цілком самостійною та одновартною зо всіма иншими що-до своєї сталости та оплатности.

Аби не дати можливости спекулянтам щось заробити на новій реформі, цілу справу, заздалегідь підготовану, переведено було в обох палатах парламенту за той час, коли усі світові біржі було зачинено, а саме з вечора суботи (23 червня) до вечора неділі, а в понеділок новий закон вже було видруковано в урядовій ґазеті. За реформу голосували в цілому всі партії, крім комуністів. Соціялісти ж з голосуванням за закон в цілому утрималися.

* * *

З великими труднощами переходив в Німеччині процес утворення нової влади, що мала бути складеною на основі нової партійної структури загального державного парламенту. Як відомо, доручення утворити кабінет дістав депутат Герман Мюллер, лідер соціял-демократії, що являється найбільшою парламентською ґрупою. Справа здавалася ясною; гадали, що може бути утвореною чи так звана велика урядова коаліція із соціял-демократії та всіх ліберальних і демократичних буржуазних фракцій чи инша, менша, яка носить назву Веймарської, бо вперше вона склалася у Веймарі, де мав свої засідання німецький парламент в час німецьких комуністичних путчів.

Але ні тої, ні другої коаліції Германові Мюллерові скласти не пощастило. Соціял-демократія, втративши надію скласти коаліційну більшість, не зважилася відмовитися від доручення утворити владу і вирішила зробити це, обминаючи звичайний парламентський спосіб коаліції. Герман Мюллер зробив доклад президентові Гінденбурґові, згідно якому він має намір, коли коаліційну владу створити не пощастить, скласти кабінет на основі персонального принципу в той спосіб, що кільки портфелів належатимуть соціялістам, а решта — представникам демократичних буржуазних партій, при чому ці представники, будуть, так мовити, одв'язані од своїх партій та од партійної дисципліни. Таким чином урядова більшість при голосуваннях мала б складатися не на основі партійних наказів, як досі це було в німецькому парламенті, де партії мають міцну дисципліну, а на основі персональних впливів як окремих міністрів, так і цілого складу кабінету.

У політичних колах спроба Германа Мюллера викликала велике зацікавлення. Де-хто з політиків в цій спробі вбачає новий доказ того, що парламентський лад урядування переживає тяжку кризу, з якої він не може знайти виходу і що такого роду парламентська акція завдає новий удар самій ідеї парламентського урядування. Другі цілком справедливо вказують на те, що аналогичні факти пошукування нових шляхів і методів утворення парламентської влади в Німеччині вже були, але вони не виходили по-за межі парламентського ладу і спричинялися лише до його зміцнення. Там, де немає системи двох партій, що заступають по черзі одна одну у державної керми, як то є в Анґлії чи в Америці, там неминучі чи то коаліція, чи то всякий инший метод, аби лише він спричинився до утворення в парламенті більшости, яка б відповідала більшості країни серед виборців. Немає значіння навіть і той факт, що ця більшість сьогодня може складатися з членів одних політичних уґруповань, а завтра з других. Має значіння лише той факт, щоб така більшість була і щоб вона виявляла волю більшости в країні, бо властиво парламентаризм і демократія як раз на цьому і стоять, а не на тих чи инших процесуальних традиціях, до яких навикли члени того чи иншого парламенту. Такого роду факти, як це свого часу наводилося в «Тризубі», траплялися в німецькому парламенті, поділеному на значну кількість партій. Бо ж були вже в Німеччині уряди, що не мали сталої парламентської більшости, а провадили свою чинність, спіраючися на більшостях, що часом змінялися од одного голосування до другого. Тепер Герман Мюллер зважився на дуже цікаву, — особливо для представника соціял-демократії, спробу збудувати парламентську більшість і кабінет по персональному принципі, обминаючи партії. Для Німеччини це метод новий, але для парламентського ладу—він не новина. Бо ж, скажемо, така стара країна парламентаризму, як Франція, неперервно користується ним, утворюючи свою парламентську владу. Навіть і та влада, що зараз стоїть на чолі французької республіки, стоїть вже третій рік, устояла навіть і після перевибору парламенту, складена в основі своїй як раз по цьому принціпу з людей, одв'язних од партійної дисципліни. І те, що з таким успіхом здавна переводиться у Франції, може прищепитися і в Німеччині. Що правда, однак, аналоґія не повна: у Франції партійне життя не таке розвинуте, партійна дисципліна не має тої сили, що в Німеччині. А до того ще тут такі кабінети по персональних ознаках складалися лише з представників буржуазних партій. Коли ж до влади, одв'язуючися од своєї партії, входили соціялісти, як то було свого часу з Александром Мільєраном та Аристидом Бріяном, то партія їх виключала з свого складу. У Німеччині прикласти цей метод робить спробу соціял-демократія. Чи означає це, що вона має намір дозволити своїм членам одв'язуватися од своїх партій, чи вона хоче лише, щоб одв'язувалися тільки не-соціялістичні міністри?

При реалізації цього проєкту виникли нові труднощі; партії центру вимагали собі певних тек; почали знову торгуватися. Довелося в справу вмішатися Гіндербурґові, і її було нарешті щасливо полагоджено. Кабінет складено на основі персональній, але ссобн, що входять в його склад

охоплюють дуже широку ґрупу, а саме партії—соціял-демократичну, центру, ґерманську й баварську народні.

Правительство, так складене, матиме більшість в Рейхстазі. Але чи матиме воно належну суцільність, щоб бути в спроможності продуктивно працювати? Це покаже бзизький час.

Observator.

З Преси.

«Діло» в передовиці ч. 135, говорячи про заходи «французьких інтелектуалістів» в «оборону переслідуваних і кривджених», пише:

> «Тепер для оборони поневолених засновано в Парижі окремий тижневик «Крик народів» (Le Cri des Peuples).

У нас вже була мова в попередньому числі про цей журнал, що його редактором являється відомий Лєкаш, помішник Тореса, який вславився обороною Шварцбарда та його ганебного вчинку та своєю славетньою подорожжю по Україні під захистом Чека, в товаристві його аґентів. Доброго оборонця українській справі знайшло «Діло»! За цим «Le Cri des Peuples» стоїть тінь червоної Москви, яка виразно проступає навіть у зовнішньому вигляді нового журналу. Ні, такої оборони і таких оборонців наша справа не потрібує.

***

Московські «Известия», а за ними еміґрантські російські ґазети знову розпускають брехливі чутки про уряд УНР, діяльність якого так не до вподоби сьогодняшнім червоним окупантам і вчорашнім володарям, що не тратять надії бути ними знову і в майбутньому, — всім прихильникам «єдиної й неділимої». В «Днях» (ч. 1462), що перейняли цю звістку з «Известий», це повідомлення, в якому не знаєш чого більше — вигадок чи дурниць, починається впрост класично:

> «Берлинскій корреспондент агентства ТАСС передает содержаніе весьма любопытного сообщенія пражскаго корреспондента мюнхенскаго фашистскаго органа «Фелкишер Беобахтер».

Отже: з Москви повідомляють у Париж, що там стало відомим через Берлін, що в Мюнхені надруковано про те, що в Празі... Чим ця безконешна низка джерел гірше відомої анекдотичної розмови про солодкість цукру?

— Тай солодкий цукор! — А ти-ж його коли їв? — Та ні, але дядина чули, як казали, що бачили, як їли.

Повідомлення Українського Бюро Преси в Парижі 29 червня 1928 року.

Українське Бюро Преси уповноважене оповістити, що фальшиві відомості, одержані буцім то з Праги й опубліковані «Известиями» (Москва, 24 червня) за німецькою ґазетою «Volkischer Beobachter», — позбавлені всякої підстави і являються новим наклепом ворогів України.

Ні пан Андрій Лівицький, Заступник Голови Директорії, ні хто-будь инший з його оточення не приймали в Празі або в якому-будь иншому місці жадних кореспондентів, і вся названа публікація є чистою фантазією.

Автор зазначеної брехливої звістки наївно твердить, що пан Андрій Лівицький «сформував новий уряд». Між тим, уряд УНР, не дивлючися на те, що заходиться на чужині, ніколи не одмовлявся від своїх функцій. Бюро Преси рівно-ж уповноважене заявити, що питання зміни міністрів тепер навіть не підіймалося.

Зазначене брехливе повідомлення ще раз доказує, що большевики проявляють великий непокій в огляду на активність українського національного уряду.

Звичайно, національний український уряд продовжує свою політичну працю на чужині, орґанізовує українців для боротьби з окупантами України й дає необхідні інформації чужим країнам про сучасний стан на Україні.

Але ця діяльність українського уряду не зобов'язує ні до чого уряди якихсь инших держав. Усе, що у названій фальшивій кореспонденції торкається Анґлії і Італії, — є рівно-ж неправдою. Пан Лівицький не має в сучасний мент жадних уповноважених в цих державах.

Само собою розуміється, що поголоски про якісь переговори про погодження українців з поляками на підставі гряниць 1772 року є цілковитою брехнею, яку вороги України розповсюджували уже багато разів й яку уряд УНР нас уповноважує категоричнo спростувати.

Українці й політичні кола Европи вже призвичаїлися до брехень подібного роду, що їх фабрикують вороги України. Нового в цьому останньому наклепі є тільки джерело: цю брехню публікує не просто комуністична ґазета, як то бувало раніше, але посилається на орґан мюнхенської правиці. З того видно, яку спритність проявляють большевики у веденню своєї пропаґанди.

Хроніка.

З Великої України.

— Двохлітній «ювилей» українізації «Комуніста», орґану ЦК КПбУ — було відсвятковано совітською владою. Ще перед двома роками цей орґан видавався російською мовою. Скрізь по Україні з цього приводу відбулися партійні збори, на яких обговорювалися досягнення українізації й робилися доповіді про національну політику сов. влади. Цікаво приглянутися до самої комуністичної партії України, як у неї стоять діла з українізацією на день святкування «ювилею». На харьківському паровозобудівельному заводі, напр., що має по-над 5 тис. робітників — є біля 800 членів та кандидатів партії, але «Комуніста» передплачує лише 145 чоловік, тоб-то на кожних 6 комуністів лише 1 передплачує «українізований» орган своєї партії.

Далі завод «ДЕЗ» у Харькові. Російського «Комуніста» на цьому заводу передплачувалося 932 примірники, а українізованого — передплачується лише 126.

У Кременчузі на партійних зборах з приводу «ювилея» найліпше виявився національний склад комуністичної партії. Між присутніми 150 комуністами ледве знайшлося три, які знали кільки слів по українськи.

На партійних зборах в Харькові відбувся з приводу «ювилею» доклад від окружного партійного комітету. Докладчик передусім подає таке про наряд, який він дістав від Окр. Парт. Комітету: «Аґітпропвідділ пропонує вам виступити... патрсобрании... в помешканні яч. Химугля... в особі.. докладчика...на тему...нацполитика и задачи печати в связи с 2-хлет ... ґаз. «Комунист». Якою це мовою?

Один з опонентів, одповідаючи на запитання, які сам же поставив докладчикові говорив таке:

«Українізація — лишний труд, перегрузка». «Ми живемо в звязку з Росією й кожний із нас гадає — «авось», як небудь до смерти проживу і без українізації»... «У справі українізації наша партія виходить з високої «політики». Дуже бажано приєднати до Радянського Союзу Галичину, — зверху через це й натискають на українізацію... Не в ім'я культури якоїсь, а революції...»

»Звичайно треба цінити й ту і другу культуру, і коли одна культура не розвивається, то й тоді її треба цінити. Українська культура не так багата й виховуватися тільки на ній — «заблуждение».

«Було б бажано і треба б видавати ґазету на «хохлацком язике». Тоді б вона здобула багато читачіу і, навіть, читачів «Правди» заінтересувала б. («Комуніст». ч. 138).

Отже знаходимо тут й «хохлацкій язик» й «виховуватися тільки на українській культурі — «заблуждение», й «українізація — лишний труд», але саме цікаве це оте саме пояснення: «Ми живемо в звязку з Росією й кожний із нас гадає — «авось», як небудь до смерти проживу і без українізації»...

Оце мабуть і є одною з головних причин такого малого успіху українізації московських зайд на Україні в такий термін, як 10 літ існування совітської влади. Думка, яка родить другу думку. Треба

розірвати отой «звязок» з Росією, щоб вимести з України усе московське, що загніздилося в ній.

— Уже заметушилися. 16 червня відбулося тимчасове засідання Президії Харьківської Окружної Професійної ради. На порядку денному стояло лише одно питання: «Про зазіхання польських контр-революціонерів і виступи окремих т. зв. «українських діячів» що-ро радянської України». — Як подає «Комуніст» ч. 139. — «збори одноголосно підкреслили потребу дати рішучу відсіч національно-шовіністичним угрупованням у Польщі, що зазіхають на Радянську Україну».

— 18 червня відбувся в Харькові мітинґ науково-культурних працьовників, на якому зробив доклад про сучасне міжнароднє положення України секретарь ВУЦВК — Буценко і були виголошені ріжними промовцями протести проти «вихватоκ депутатів польського сойму проти радянської України».

В своїй промові «тов. Буценко в коротких рисах змальовує посилення антирадянської активности в капіталістичних країнах, вихватки буржуазії проти Радянського Союзу на Сході в західніх державах, і нарешті останні виступи депутатів сойму... тов. Буценко підкреслює настирливе прагнення Радянського Союзу до загального миру. Український уряд також неодноразово підкреслював свою рішучу волю до налагодження ділових взаємин з усіма державами й зокрема із своєю сусідкою Польщею. Проте ці пропозиції наші не зустрічають співчуття серед.теперішніх провідних державних кол Польщі. Факти до того — виступи в польському соймі п. Дм. Левицького та відповіді йому представників польського уряду.

«Трудящі Радянської України й усього Союзу не припустять здійснення тих намірів, що їх проголошують у своїх офіційних промовах керманичі польської держави».

Характерно, що дальшими оратορами від «радянської української інтеліґенції» виступали в захист большевиків і «Союзу» звичайно панове з такими специфічними прізвищами, як Іванов, Попов, Паладін, Баланін, Чучмарьов...

Після виступу ще кількох промовців, прийнято відповідну резолюцію й окремою постановою ухвалено розробити у відповідних професійних орґанах питання про відрахування на збудування літака під назвою «За Червону Західню Україну» («Комуніст», ч. 140).

— На засіданню ЦК Українського Червоного Хреста член президії д-р І. Холодний повідомив «про провокаційний виступ у комісії польського сойму депутата ундівця (члена укр. буржуазної партії) Левицького, який заявив, що Україна наче-б то стогне під «московським чоботом». Після заяви, що Укр. Черв. Хрест, «як громадська орґанізація», мусить піднести голос протесту «проти такого ганебного виступу», президія Черв. Хреста ухвалила «палко протестувати проти провокаційних виступів у комісії сойму» («Комуніст». ч. 140).

— Приватний капітал у товарообігові України. Наслідком розвинення кооперації і налогових законів помічається процес упадку приватного капіталу в дрібній торговлі на Україні. За перші 5 місяців б. р. на Україні закрилося 14. 774 крамниці з обігом 2685 міл.карб. річно.Питома вага прив. капіталу становить на початку цього року в дрібній торговлі — 75, 1 відс., в гуртовій торговлі цей відсоток становить 18,9 . («Комуніст». ч. 136).

— Другорядний експорт на Україні, на який покладалося большевиками так багато надій у звязку із зменшенням експорту хліба після провалу хлібозаготовлі, виглядає не завидно. Совітські торговельні орґанізації Правобережжя звернули свого часу увагу на розвиток

другорядного експорту. Цю справу не раз обговорювали на спеціяльних нарадах і про неї так само багато говорили й писали в пресі.

Проте, очевидно, ці заходи до певної міри залишилися на папері. Управа Південно-Західніх зал. подає про це такі відомості: щоб сприяти другорядному експортові ПЗЗ завели ще наприкінці 1927 р. пільговий тариф, що дає знижку по-над 10 відс. Минуло більш з півроку і досі ніяких перевозів номенклатури другорядного експорту на Південно Західніх залізницях немає. Крім Пів.-Зах. залізниць цими перевозами зацікавлений Одеський порт. Його робота в справі залізничих перевозів останнього часу занепала.

Крім того, велику увагу звернули на експорт малясу. Півд. Зах. залізниці влаштували спеціяльне устаткування, щоб зручно було переливати маляс до цистерн і з цистерн у баки. Проте, це устаткування використовується недостатньо. («Комуніст». ч. 137).

— Промислове садівництво. На Кременчуччині досі було закладено біля 150 гектарів садків («Комуніст». ч. 137).

— Бракує цегли — будівництво не розвивається. Недавній обслід, переведений відділом місцевої промисловости, виявив, що цегельний трест виконав лише незначну частину свого плану. Підприємства тресту на 1 червня повинні були дати 7,1 міл. штук паленої цегли, а дали лише 2,8 міл. На одній цегельні не закінчили в свій час сушарні. На инших — не устаткували печі і навряд чи закінчать їх до середини літа. На одній з цегелень почали виробляти сирівець лише в кінці травня, тоді як до 1 червня вона уже мусіла дати 600.000 цегол. На більшості цегелень цеглу мало опалюють, встановлені норми й знамениті совітські «стандарти» не виконуються. Цегла низької якости. Продуктивність праці, між иншим, на цегельнях останнім часом дуже упала. («Комуніст». ч. 139).

— Дитячі установи без належного догляду. Робітниче-селянська інспекція обслідувала дитячі установи на Україні, при чому було виявлено зменшення громадської уваги до дитячих установ і байдуже ставлення до них місцевих орґанів влади, які всю свою роботу зосереджують здебільшого на механичному забиранню безпритульних з вулиці, не дбаючи про їх виховання. Саме забирання безпритульних провадиться часто без ураховування матеріяльних передумов. Інтернати перевантажені морально нездоровими дітьми, в наслідок чого зауважено росклад усіх тих, якими опікується.

Матеріяльне становище дитячих установ незадовільне. Це також пояснюється здебільшого байдужим ставленням до цієї справи місцевих орґанів. На Херсонщині на харчування дітей по дитячих установах асиґнування становлять лише 40 відс. встановленої норми, на навчальну частину — 15 відс. і т. д.

Про виховання дітей по дитячих установах нема що говорити. Обслід викрив багато випадків, коли дітей били, при чому ці факти орґани Нар. Ком. Освіти иноді замовчували.

Значна частина дитячих установ не має майстерень. Так, напр., у Гиївці на Харьківщині з 207 дітей майстернями охоплено лише 8, а в Зеленому Гаї з 242 дітей — тільки 50. —

Педаґоґічний персонал — незадовільний. Робота педаґоґів по дитячих установах тяжка й оплачується погано, через що педаґоґи не йдуть до дитячих будинків. («Комуніст» ч. 136).

На українських землях.

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— Панахиди по бл. п. С. Петлюрі. Заходами представників укр. колонії і місцевих українців в Кобрині, в православ-

ному соборі відслужено панахиду по бл. пам'яті Головному Отаманові С. Петлюрі. Панахида зробила на присутніх величезне враження. («Укр. Громада». ч. 24).

— Заходами укр. колонії в Яновi, коло Пинська, 10 червня відбулася панахида по бл. п. Головному Отаманові С. Петлюрі. Церква була переповнена. Уся колонія під час панахиди стояла тісним колом біля свого національного прапору, ніби боронячи його. Коли під час співу «Вічної Пам'яти» прапор почав хилитися (в знак віддання пошани), всі присутні попадали ниць, ховаючи свої щирі козацькі сльози, котрих затримати не було змоги. А ще тяжче було цей прапор ізняти з древка, щоб заховати знову ж на невідомий час; здається, так би і стояли і стояли без кінця, тільки б його не згортати... («Укр. Нива». ч. 58).

— Українські пластуни. Український пластунський гурток, що існує при укр. гімназії в Рівному, приступив до Волинського гарцерського союзу, удержуючи свою внутрішню організацію і команду укр. мовою. («Укр. Нива». ч. 56-57).

— Зміна границь православних діоцезій. Після нової зміни православних діоцезій в Польщі Холмщина і Пядляшшя входять в склад варшавської діоцезії, що рівнозначне з відмежуванням цих земель від суцільної української території національно.
(«Діло». ч. 128).

— Ювилей артиста Березовського. Кремінецька «Просвіта» святкувала 50-тилітній ювилей артиста Березовського, з нагоди якого він поставив п'єсу Ібсена «Примари», виступивши в ній в ролі Освальда («Новий Час» ч. 70).

— Гості з Галичини. На Зелені Свята завітала до Володимира екскурсія українців з Сокаля. Гості, оглянувши пам'ятки Володимирської старовини, також прослухали службу Божу в українській церкві, що відслужено її було дуже гарно. Де-хто з них казав, що за все життя своє перший раз дійсно правдиво помолився і відчув красу церковної молитви на укр. мові. Гостей щиро вітало місцеве укр. громадянство, урядивши для них гостинну вечерю. («Укр. Нива». ч. 54).

В Галичині.

— Лугове свято. У Львові на площі Сокола-Батька відбулося чергове щорічне Лугове свято.

— Посвячення будинку «Сільського Господаря». В Трускавці відбулося посвячення будинку «Сільського Господаря» за численої участи духовенства та селянства. По посвяченю парох р. Іван Валюх виголосив чулу і гарну промову. Тут же було зібрано на будинок 1.407 злот. 70 сот. («Діло». ч. 138).

— Повітове Сокільське свято у Золочеві. В Золочеві відбулося Сокільське свято, програм якого складався так: служба Божа, похід на стрілецькі могили і їх уквітчання та руханковий виступ сокільських товариств із цілої Золочівщини. Численні глядачі гаряче вітали соколів, а особливо жіночі сокільські чети, які в мальовничому одязі виглядали справді гарно. («Діло». ч. 139).

— Волинські гості у Львові. До Львову прибуло срок душ учнів та учениць приватної укр. гімназії в Кремінці під проводом дир. Міляшевича і трьох членів учительської ради. Екскурсія оглядає пам'ятки старовини («Новий Час». ч. 71).

— Внески Української Парламентарної Репрезентації. Укр. парламентарна репрезентація зголосила 15 червня дев'ять інтерпеляцій, між иншим в справі укр. учителів, перенесених із східніх

земель до західньої частини Польщі, і п'ять внесків, а в них — про законне введення терміну український замісць руський чи русинський («Новий Час». ч. 74).

Газетні звістки.

— Заворушення сприводу замкнення церкви. У селі Сергієвці біля Полтави сталися кріваві події з причини замкнення большевицькою владою церкви. Селяне зруйнували сельбудинок та тяжко поранили кількох комуністів. Відділ ҐПУ жорстоко за це покарав селян. («Укр. Нива». ч. 54).

— Жертви московської окупації. В січні б. р. на Полтавщині в с. Півниках місцевий відділ ДПУ забив двох підстаршин б. укр. армії : Івана Жовтикова і Петра Титаренка — підхорунжого 6-ої Стрілецької дивізії. Обидва були в таборі інтернованих, але потягнуло їх на батьківщину; вони поїхали, повіривши в большевицьку амнестію. Перший з них повернувся в 1924 , а другий — в 1923 р. («Укр. Нива». ч. 54).

— Проти кр. самостійництва. З доручення ЦК КПбУ уладж о в Харькові, Київі, Одесі і инших укр. містах робітничі віча, на ких комуністи виступали проти самостійницької акції українців. На цих вічах урядові промовці протестували проти твердження, що, мовляв, Україна находиться під ярмом Москви. На всіх вічах у дуже напастливій формі урядові большевицькі промовці нападалина голову УНДО д-ра Дм. Левицького за протикомунітисчні і протимосковські уступи у відомій його промові («Діло» ч. 138)

— Домагання «numerus clausus» у Харькові. Харьківський жидівський комуністичний часопис «Дер Штерн» звертає увагу на сильний зріст антисемітизму серед студенства. Так наприклад студентська комуністична (?) орґанізація Харьківського технолоґічного інституту розвела широку пропаґанду за встановлення «numerus clausus» (відсоткового приймання) для жидів, що хочуть поступити на студії на високі школи на Україні («Новий Час». ч. 70).

З життя укр. еміграції

У Франції.

— Українська Об'єднана Громада у Франції (Париж). В суботу 30 червня с. р. в помешканню Україно-Кавказького клубу «Незалежність» заходами Ради Громади було влаштовано доклад проф. Андрієвського на тему «Біолоґічні підстави большевизму».

Шановний гість на протязі двох годин ділився із громадянами своїми думками, які він ще в 1917-1918 р. р. за часи існування Української Держави в цілому ціклі лекцій викладав у Харькові.

Головною і провідною думкою в докладі— була паралель між законами біолоґії і законами соціяльного життя; навівши кільки прикладів, обоснованих науково, з ділянки біолоґії, докладчик виставив тезу, що большевизм є одним з явищ, тотожній чи аналоґічний образ якого ми можемо найти в царстві рослин і звірів. Далі докладчик змалював два типи, які яскраво ріжняться один од одного: українець — тип продуцента і працьовника, який міцно сидить на своїй землі і живе з власної продукції, і москаль — тип номада-кочовника, який завжди живе з праці другого, сам не є продуцентом, а тільки консоматором і то з войовничо - хижацькою психолоґією, яка його характеризу є

Сам доклад мав науковий характер, і тому, що його докладчик вклав в такий короткий час, то він мав конспективний вигляд, але

цікавість докладу не пропала від того, і автор докладу мав цілком заслужений успіх. Присутні щедро нагородили докладчика рясними оплесками.

Помимо численно представленої української колонії, були також і багато чужинців (кавказців), які з не меншою цікавістю та увагою слухали проф. Андрієвського.

На тім місці Громада складає найщирішу подяку шановному докладчику за його лекцію і сподівається, що в майбутньому проф. Андрієвський не одмовиться знову виступити з якимсь докладом перед громадянами.

— З життя Товариства б. вояків Армії УНР. Поступили пожертви на фонд інвалідів: Омекур. Збірка провадилась членом Т-ва п. А. Гришином. Від п. Гришина — 10 фр.; Підгородецький — 6 фр.; Охмак, Свіца, Шкляренко, Друцький, Заворицький, Черкаський, Росінський, Ляшко, Ілляшенко, Цись, Коряк, Вереха, Балановський, Іваніщенко, Дебелий, Жуков, Ковальчук, Голубенко, Ужаков, Собакар, Набока, Бакун, Індач, Григоренко, Прилуцький, Дорожинський, Уданович, Лазаркевич, Козачук, Денесюк, Міщенко — всі по 5 фр.; Салій— 4 фр.; Приймак , Тарнавський, Прошега, Дмитрук, Павлюк, Цюра, Вовчук, Цалик, Боріченко, Талабан, Моісеєнко, Тритяк, Крицький, Кривенко, — всі по 3 фр.; Рутковський Левенец, Горбарчук, Косарук, Калабура, Рак, Бахтін, Лавришин, Прозорів, Гундер — всі по 2 фр. Кошло — 2 фр. 50 с. Разом — з Омекура — 239 фр. 75 сант.

— Від п. Скоблика — 62 фр. Від п. Пилипчука на хворих: Цибиногу, Сомка і Малігона— 20 фр. Разом — 6. 275 фр.

— Україно-Кавказький Клуб «Незалежність». З огляду на зміну помешкання Клубу з 1 серпня м. р. мається до улаштовання нового помешкання провадити працю Клубу, наймаючи раз що-тижня якусь вільну салю. Повістки про це будуть своєчасно розсилатися всім членам Клубу.

— Справоздання Орґанізаційного Комітету по заснуванню Української Дитячої Школи в колонії Кнютанж з околицями. В названих вгорі колоніях (Кнютанж, Нільванж, Альґранж) є 42 дітей в укр. родинах. В тому числі є вже 15 дітей шкільного віку. Зараз вони навчаються у франц. школах, а де-яких батьки, за браком своєї, посилають до школи наших одвічних ворогів. Запобігти цьому лихові був лише один спосіб — відкрити тут українську дитячу школу. І ось 5 березня ц. р. й повстала ініціятивна ґрупа, яка поставила собі метою заснувати для цих дітей свою школу, щоби дати укр. молодому поколінню національне виховання. Вага і значіння такої школи не потребують доказів. Ініціятивна ґрупа, коли починала цю роботу, то прийняла під увагу, що справа школи є справою заґально-національною для кожного українця, і тому звернулася за допомогою до всього українського громадянства. Такий крок виявився правдивим, чому й справа школи пішла швидким темпом наперед, а це примусило утворити сталу орґанізацію — Орґанізаційний Комітет, який було обрано 22 квітня с.р. Комітет, перебравши від Ініціятивної ґрупи справу, не змінив напрямку роботи, а тільки поглибив її і з завзяттям провадить її далі.

На сьогодня справа школи є в такому стані:

А. Зібрано грошей на фонд Укр. Дитячої Школи:

Коробочного збору — пожертв під час вечірки в пам'ять Т. Шевченка 18 березня с. р. 51 фр. 20 с.

Передано комісією по улаштуванню вечера пам'яти Т. Шевченка — весь чистий прибуток від вечірки 18 березня с. р. згідно з

постановою зборів — від 10 квітня того ж року 210 фр. 85 с.

Прибутку від вечірки, улаштованої 3 квітня с. р. Оранізаційним Комітетом при допомозі Укр.. Драмат. Т-ва ім. К. Карого, 65 фр. 05 с.

Передано Укр. Драмат. Т-ву ім. К. Карого за продані 20 пач. конфеті, що лишилися від вечірки в пам'. Т. Шевченка, 10 фр. 00 с.

Склали пожертви:

Діденко М.	50 фр.
Тупицький С.	30 фр.
Силенко В.	20 фр.
Гриненко К.	20 фр.
Марщевський —	10 фр.
Кузь	10 фр.
Мамонтів	15 фр.
Бакуменко	20 фр.
Якубенко	10 фр.
Санчук	5 фр.
Колісевич	4 фр.
Лой	2 фр.

Разом з иншими 3553 фр. 10с

Б. Надіслано книжок:
проф. Софією Русовою (Чехословачина):

І. Історія і практика дошкільного виховання. — І прим.
2. Нові методи дошкільного виховання — 1 прим.
3. Єдина діяльна (трудова) школа — 1 прим.

Редакцією Укр. тижневика «Тризуб»:

4. Укр. буквар «Ярина»—1 прим.
5. «Вінок» читанка II — 1 прим.
6. Укр. ґраматика М. Левицького — 1 прим.
7. Всесвітня історія М. Грушевського част II. — 1 прим.

В. Дирекція »La Societé Metallurgique deKnutange», де працюють батьки дітей, відпустила помешкання під школу в новому будинку, який ще закінчується в м. Альґранжі. Помешкання без обстановки, яку Комітет має добути за свої кошти.

Так ніби багато зроблено, але до закінчення ще треба багато прикласти праці і зусиль.

Отже чергове завдання Комітету підготовити все, що є необхідним до відкриття школи, як то: шкільну обстановку, підручники, шкільні мапи та инше шкільне приладдя до часу відкриття школи, яке відбудеться через пару місяців.

Орґанізаційний Комітет звертається до всіх укр. орґанізацій та громадянства допомогти нам, хто чим може, довести скорше до закінчення так дорогої нам справи.

Тим орґанізаціям та окремим особам, що допомогли свою матеріяльною та моральною підтримкою, Комітет в імені укр. дітей складає сердечну подяку.

Пожертви надсилати на адресу секретаря-скарбника Комітету: Toupitzky Semen, 5, rue du Verdun Knutange (Moselle), або через редакцію укр. тижневика «Тризуб».

Голова Комітету
Діденко М. (-).
Секретарь — С. Тупицький(-).

У Польщі

Дні жалоби в ріжних осередках української еміґрації у Польщі.

— Варшава. 24 травня б. р. відбулася у Варшаві велика й врочиста жалібна академія, присвячена пам'яті Вождя Українського Народу б. п. Симона Петлюри. Велика саля Т-ва Техників густо заповнилася запрошеними гістьми, серед яких, як і завжди, не забракло представників військових, політичних, громадських та наукових орґанізацій, як польських так і инших народів. Вступним словом відчинив академію Голова Комітету Об'єднаних українських орґанізацій м. Варшави. З ширшими промовами виступали п. п. І. Базяк і М. Ковалевський. Артист п. М. Певний досить артистично виконав декламації віршів панни Н. Лівицької та п. Ю. Косача, що були присвячені Симонові Петлюрі. З багатьма піснями виступав хор під керовництвом п. Пекарського. Академію замкнуто співом національного гімну.

31-го травня б. р. в митрополітальному соборі на Празі було відправлено по бл. п. С. Петлюрі урочисту панахиду.

— Тернопіль. 27 травня с. р. заходами місцевого відділу УЦК було орґанізовано тут урочисту панахиду, на якій окрім місцевого українського громадянства були присутні й представники польських військових частин, воєводства, староства, маґістрату та ин. На символічній могилі в місцевій церкві, прикрашеній портретом Головного Отамана, національними барвами та квітами, було зложено де-кільки вінків, між ними від української еміґрації м. Тернополя та від місцевого військового гарнізону з написом «Garnizon m. Tarnopola sprzymierzonej armji polskiej Głównemu Atamanowi armji ukrainskiej».

Панахиду відправив настоятель місцевої гр.-кат. церкви о. Громницький в сослуженню з иншим духовенством. В артистичній декорації церкви і орґанізації панахиди багато допомогли п. Хомова і п. Целєвичева.

— Гродно. Рівно ж 27 травня с. р. обходила день національної жалоби і укр. еміґрантська колонія в м. Гродні. Урочисту панахиду відправив п. о. настоятель місцевого собору в сослуженню з 4-ма священниками і 2-ма діяконами. Співав архиєрейський хор. На панахиду прийшло багато місцевої людности, яка заповнила церкву. Після панахиди відбулися надзвичайні загальні збори місцевої еміґрантської колонії, присвячені Незабутньому Вождеві, на яких, між иншим, було ухвалено для вшанування пам'яти С. Петлюри заснувати курси позаочної освіти.

— Сувалки. Того ж 27 травня с. р. було відправлено урочисту панахиду в церкві св. Юрія в Сувалках. Панахиду орґанізовано заходами укр. еміґрації, яка перебуває на тартаку в Плотічно. Перед панахидою п. о. Осьмак виголосив змістовну й чулу промову, присвячену Небіжчикові. Співав український хор, складений з укр. еміґрантів.

— Здолбуново. 10 червня с. р. в місцевій церкві св. Катерини відбулася урочиста панахида, присвячена бл. п. С. Петлюрі. Панахиду відправив митрофорний протоієрей армії УНР п.-о. Пащевський в сослуженню з п.-о. Чернієм. Співав укр. хор. під орудою п. Трояна. П.-о. Пащевський звернувся до присутніх з патріотичною і чулою промовою, яка зробила на присутніх велике враження.

— Український Клуб у Варшаві. В цьому клубі що четверга продовжуються товариські збірки членів Клубу. 22 червня б. р. в мійському театрі на Празі було виставлено драму Винниченка — «Гріх», участь в якій взяли артисти Київського Українського Державного Театру п. М. Морська, артисти укр. державних театрів пані Н. Ткаченкова, Н. Певна та п. Я. Пухальський, а також п. п. І. Чудненко, А. Коломиєць, Б. Монкевич, І. Подебрадський, М. Теодорович, О. Самійленко, Б. Цікуцький, І. Іщук та ин. Вистава мала великий успіх. В неділю 17 червня б. р. відбулася орґанізована клубом прогулька до дачної місцевости — Свідру.

— Українська Студентька Громада у Варшаві, разом з Українським Клубом у Варшаві орґанізувала цикл рефератів д-ра Д. Донцова. 19 травня с. р. відбувся реферат — «Криза комунізму на Україні» 20-го травня — «Дух американизму» та 22 травня — «Европа чи Росія в нашій літературі». На суботній збірці 16 червня б. р. відбувся реферат п. М. Лівицького на тему — «Братерством чи силою», а 21 червня — реферат п. посла Целєвича — «Враження з Америки». Окрім того, Громадою була орґанізована прогулька до одної з найбільш цікавих околиць Варшави — Лісної Підкови.

— Свіжі могили. Тернистий шлях української еміґрації вкрили дві свіжі могили.

В ніч з 20 на 21 квітня вмер від

сухоти козак Спільної Юнацької Школи Василь Тетюх. Небіжчик народився 20 листопаду 1897 року на Київщині в с. Парибси, Сквірського пов., Паволоцької волости. Небіжчика з рівенського шпиталю перевезено до Бабина, де й поховано.

— 10 червня б. р. на місцевому цвинтарі в Пінську поховано козака армії УНР Леонтія Хвеченка. В жалібному проводі небіжчика на місце останнього спочинку взяла участь вся місцева укр. колонія, як рівно ж і багато еміґрантів і укр. громадян з сусідніх околиць. За труною йшла духова оркестра укр. еміґрантів з Шубіна. На труну зложено багато вінків з національними стрічками і прапорцями.

Хай же легкою буде вам, козаченьки, земля!

В Німеччині

— Український Науковий Інститут в Берліні. Минулого разу зазначали ми в хроніці лекцію П. Савицького на тему: «Степові культури на території сучасної України», що відбулася в авдиторії Берлінського Університету 14 червня. З огляду на інтерес теми і її трактування, хочемо познайомити читачів з її змістом.

Лєктор старався дати ґеоархеолоґичний огляд українських старожитностей. Ґеоархеолоґією він називає ту галузь археолоґичної науки, яка розглядає пам'ятки нерозділно від ґеоґрафичного осередку, з яким вони звязані. Так ось античні ґреки поділяли скитів на кочовників і на орачів (до речі: межи Скитії майже цілком покриваються межами нинішньої України). З ґеоархеолоґичного погляду цьому поділу відповідає ріжниця між скитами водороздільними і скитами надрічними (що-до місця знайдення похоронних останків). Лєктор простежив чергування на Україні осілих і кочових культур. При цьому він виставив тезу, що кочова культура появилася пізніше від осілої (надрічної) культури. Перші вийшли на степові водорозділи, хоча ще й не зробилися кочовниками ті народи, від яких залишилися зразки похорону з пофґрбованими і скорченими кістяками. Це був пастуший народ (здебільшого випасав корови і вівці), який ще не знав коня, як звірини, що на їй їздять верхи. Із західнє-українського відкритого степу цей народ був витіснений зайдами з заходу — кимерійцями, що полишили нам багатющі пам'ятки бронзової доби, котрі трапляються виключно по-над річками (а не на водорозділах), і це вказує на осілість. На півночі України і на сході степове населення збереґлося аж до залізної доби. Мабуть через його територію перейшли із сходу скити, перед тим як вони завдали рішучий удар кимерійцям, яких вони прогнали з українських степів. При всім своїм багатстві кимерійська культура мала утилітарний характер. Скитська ж культура, скільки можна міркувати, була перейнята метафізичними й естетичними моментами. Давніші степовики не зникли і за скитів: сарматська культура, що прийшла на заміну скитської, на стільки звязана з попередніми степовими культурами пофарбованих і скорчених похоронів, що її було би справедливіше називати «прото-сарматською». В західній Україні на зміну сарматів прийшли ґоти.

15 червня той же лєктор мав відчит вже в помешканні самого Українського Інституту на тему про значіння степових культур в історії старої Евразії взагалі. Відчит викликав жвавий обмін думок серед присутніх.

22 червня в авдиторії Берлінського Університету відбувся (німецькою мовою) виклад Д. Дорошенка на тему: «Розвиток української історичної думки від кінця XVIII віку до наших часів». На викладі були присутні, між иншими слухачами, кільки німецьких професорів-істориків.

4-го липня мав відбутися німецький виклад доцента В. Залозецького на тему: «Св. Софія в Царь-

городі та її місце в історії з західнє-европейської архитектури».

В Америці.

— Кількість членів і майно Укр. Народн. Союзу. Укр. Народн. Союз нараховує до 32.970 членів. З того повнолітніх 20.245, решта припадає на дітей. Майно У. Н. Союзу перевищило вже суму 2.000.000 дол. («Діло». ч. 137).

— Побіда укр. спортових т-в. Бейсболова дружина укр. греко-католицького атлетичного Т-ва в Честері виграла в цьому сезоні дві гри. Друга укр. спортова дружина в Вінніпеґу перемогла найсильніші анґлійські клуби в Вінніпеґу і є одною з сильних дружин у цілій Канаді. («Діло». ч. 137).

— Українські виклади по радіо. В централі манітобській пшеничній відбуваються виклади в укр. мові через радіостанцію манітобського уряду у Вінніпеґу. Виклади виголошує українець В. Кристалович, що є урядовцем згаданої централі. Він викладає головним чином про кооперативну продажу фармерських продуктів. Ці виклади призначені дляукр. фармерів. («Діло». ч. 134).

До відома.

— Українські пластинки для ґрамофона. В Европі є серед української еміґрації великий попит на ґрамофонні українські пластинки, яких майже тут ніде дістати не можна. В той самий час Америка вже видала досить багато пластинок і вбільшості досить добрих, як хорових так і солових. Особливо приємно чути в ґрамофоні хор Кошиця. Для відома наших читачів подаємо адресу фірми, до якої треба звертатися за одержанням каталоґів і цін — «Surma Book and Music Co Ltd». 103, Avenue A. New-York, N. J. U. S. A.

В каталоґах ціни не проставлені, отож прохаючи вислати каталоґ необхідно вимагати проставити і ціни окремих пластинок.

Бібліографія.

«La Nervie». Revue illustrée d'Arts er de Lettres. Numero special consacré a l'Ukraine. IV-V. Braine le Comte. Belgique.

Зміст: Передмова — редакція. «Стара укр. література» — Антуан Мартель. «Нова укр. література» — Павло Филипович. — «Укр. Музика» — Вол. Харьків. «Укр. мистецтво» — Сімон Корбіо.

В своїй оповістці «La Nervie» рекомендує себе, як журнал, в якому беруть участь «письменники і артисти, закохан і відеї здорові, ясні і нові, які турбуються щиро реалізацією високої і безінтересовної творчости». Але одно лозунґ, друге — зміст журналу. Загалом можна сказати, що як би редактори «La Nervie» дійсно щиро трималися принціпу, то українське мистецтво мусіло б бути їм надзвичайно вдячним, бо це видання, після такого вдалого в свій час спеціяльно числа «Tthe Studio», є першою серьезною пробою показати всі можливості і всю красу та ориґінальність української творчости. Але одно прекрасний зміст журналу по суті теми, а друге — та політична пропаґанда, яку зовсім грубо і не до речі редактори причепили до своїх «безінтересовних» турбувань про високе мистецтво.

Прославляти большевицьку окупацію за те, що вона «зробила» для українського мистецтва, договорюватися до того, що уявляти собі сучасну окуповану Україну, як ідеал Кирило-Методієвського братства і реалізований федералістичний ідеал Шевченка. Це вже лежить по-за правдою і навряд чи хтось цьому повірить навіть за кордоном.

Небезінтересовність видання особливо проступає ще і в тому,

що автори його в своїх політичних бутадах виступають тільки проти західніх сусідів України. І коли панна Сімон Корбіо в кінці своєї статті гаряче каже, що «ми за свободу, за Україну одну й незалежну», то ми думаємо, що або це не щиро, або брехнею є прославляння московських большевиків за їх меценатство і ті «федералітисчні» свободи, які вони дали Україні. Панна С. Корбіо напевне, як бельґійка, не була одночасно за незалежність Бельґії і за німецьку окупацію під час великої війни.

Все ж, поминаючи большевицьку, нещиру і малодотепну аґітацію, яка зовсім не личить авторам і особливо професорові А. Мартелєві, мусимо сказати, що статті цього спеціяльного числа «La Nervie» написані з великим знанням і дійсним розуміння справи. Особливо відрадно, що ліпші статті дали як раз чужинці проф. Маргель і панна С. Корбіо. Статті п. п. Филиповича і Харькова, в порівнянню з статтями згаданих авторів, бліді і мало змістовні.

Рекомендуємо це число «La Nervie» прочитати не лише спеціялістам, а і всім, кому українська творчість дорога. Робимо це зовсім не боючися тої «аґітки», що, мовляв, «безінтересовно» прилипла, бо рахуємо в протилежність «La Nervie», що письменна публіка за кордоном значно розумніша, ніж думають московські комісари.

І. Заташанський.

***

— «Вісти Укр. Цетр. Комітету в Польщі» ч. 20-22. Січень-березень. 1928 р.

По-між змістом цього числа «Вістей» знаходимо кілька цікавих заміток, як напр., «Наші завдання» п. Мурського, «Правне становище Укр. політичної еміґрації в Польщі» п. В. Приходька і т. и. Властиво крім доброго про зміст нічого не можна сказати, але можна багато пожалкувати, що «Вісти» виходять дуже нерeґулярно вже. Номер, помічений січень-березень, передня стаття 22 березня, а розсилається журнал в червні. Одно з двох: чи друк затягся до червня, чи журнал розсилається аби як. Є ще одна дивна річ в цьому ж числі журналу — грошевий звіт УЦК за 1925 р. Чи варто містити звіт, який будь цікавий три роки тому, а тепер є анахронізмом?

Зміст.

— Париж, неділя, 8 липня 1928 року. — ст. 1. — Ол. Шульгин Світлій пам'яті І. Д. Шишманова — ст. 2. — В. Леонтович. Спогади. II. — ст. 7. — В. С. З життя і політики — ст. 12 — Observator. З міжнароднього життя — ст. 15. — З преси — ст. 18. Повідомлення Українського Бюро Преси в Парижі — ст. 19. Хроніка. З Великої України ст. 20. — На укр. землях — ст. 22. — Ґазетні звістки — ст. 24. — З життя укр. еміґрації: У Франції — ст. 24. В Польщі — ст. 26. — В Німеччині — ст. 28. — В Америці. — ст. 29. — Бібліоґрафія — ст. 29.

В неділю 8 липня с. р. о 10.30 рано відбудеться

Служба Божа

в Українській Православній Церкві

Адреса: 96, Бульвар Огюст Бланкі. Париж 13. (метро - Гласьер).

СТРУНИ ДЛЯ КОБЗИ-БАНДУРИ

по 35 ч. к. за комплект

(12 басів та 22 приструнки),

не числячи пересилки й мита, виробляє и продає **чеська музична фірма в Празі.**

Звертатися по адресі: **Hudebni Obchod E. VONDRACEK**

Praha II. Sterpanska ul. — **Tchécoslovoquie.**

ГУРТОК УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ В ПАРИЖІ

з нагоди річниці свого заснування влаштовує

13 липня сього року

Вечір Українського Слова

Програм складатиметься з декламації, читання художніх творів, концертового відділу (п-во Миколайчуків) та гри на бандурі (п. В. Ємець).

Вечір відбудеться в Salle Conférence, 1, r. Pierre Levée. Paris IVe Metro Parmentier.

Початок: 8-30 год. вечора.

Вступ вільний. На покриття витрат — 3 фр.

КОЖДОМУ ДАРОМ

хто закупить у нашій книгарні хоч за найменшу суму **книжок**

даємо

ПРЕМІЮ

У нас на складі великий вибір укр. книжок, мап, картин, портрети: Шевченка, Франка, С. Петлюри і Богуна, листівки і українські товариські відзнаки.

Жадайте безплатно каталог по адресі: **Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula. Wien I. Riemergasse, 2. AUTRICHE.**

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1928 році по старому що-неділі в Парижі при участи тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1928 рік.

У Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В ИНШИХ КРАЇНАХ:

	на 3 місяці	на одинъ місяць
Чехія	60 кор.	20 кор.
Польща	12 зл.	4 злоті
Румунія	360 леїв	120 леїв
Німеччина	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки	3 дол.	1 дол.
Канада	3 дол.	1 дол.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — Прага: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil. Подєбради — Академія, у п. Ліневича. 4) В Польщі — W. Prychodko, Podwale 16, m. 15. Warszawa. 5) В Спол. Штатах у п. В. Кедровського — 30, East 7 th. Street, New Iork, City, U. S. A.

КНИГАРНЯ «ТРИЗУБ»

має на складі великий вибір книг, нот, вишиванок, листівок, портретів і національних відзнак.

ЗАВЖДИ НА СКЛАДІ Є:

Студ. Вістник, військовий журнал «Табор», Літер.-Наук. Вістник, «Кобзарі» Шевченка, календарі, грам. укр. мови, читанки, атласи України, спогади, книжки франц. мовою про Україну, словники и т. и.

На вимогу висилається каталог складу і даються ріжні справки що до культурно-просвітньої праці.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).

Tél. Danton 80-03.

Поштова адреса: Для листів: Boîte postale № 15, Paris (XIII·), France.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — **Комітет.** Адміністратор: **Іл. Косенко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris